

Совет хоойлуну сагыры — бистин хүлээлгевис

ЧОГААДЫКЧЫ ЁЗУ-БИЛЕ

СЭБП Төп Комитетинин Чингине секретари эш Л. И. Брехнев партияны XXIV съездинге кылган өчөгт илеткелнине: «Хоойлу-турмуу быжылгаары — бо дээрге чүгө курене аппаратынын сорулгазы эвес-тир. Партия организациалары, профвильдер, комсомол хоойлу-турмуун шынгынызы-биле сагыры хандырар, ажылчы чоннарнын эрге-чүрүм талазы-биле кижизидилгезин экижидер дөш бүтү чүүдлерин кылдыр хүлээлгедир» деп онзалар демдегез.

Бистин республикада партия организациа яларынның удуртулгазы-биле суд, прокуратура, милиция болгаш өске-даа хой-инити организациалар чон ортузунга хоойлу-турмуун таныштырып тайылбырлаарынын талазы-биле чамлык ажылдарын чоруткан. 1971 чылдын бирги чартында республикада юридикт темаларына чыгып, бесед, лекция, семинарлар чоруткан. Бо талазы-биле Тес-Хем районун узус суулазы Ондар Долгар, Барыш-Хемчик районун узус суула-

зы Кыргыс Анай-оол, Бай-Тайга районун прокурору Толош Анай-оол, республика прокуратуразынын ажылдакчызы Нина Ныганаева, Тыва АССР-ин Иштики херектер министри Леонид Курганский болгаш өскөдөр-даа анаа иденкейит чорутуу көргүскенер.

Социалисттик хоойлуу быжылгаар талазы-биле сөөлү чылдарда ап чоруткан кемчелерин түнелдине республикада кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон. Ол ышкан республиканын райондарында кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон. Ол ышкан республиканын райондарында кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон. Ол ышкан республиканын райондарында кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон.

Назы четпестерин кылган кем-херек бо чартык чылда,

1970 чылдың бирги чартында деңгээрге, ол-ла хевээр болуп турар. Иччалаа-даа нинти-биле республикада назы четпестерин иштинде кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон. Ол ышкан республиканын райондарында кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон. Ол ышкан республиканын райондарында кем-херек үүлгедир чорутуу чоруктар авазожон.

1970 чылдың декабрь 23-те СЭБП Төп Комитети болгаш СЭБП-нин Министрлер Чөвүлгези «Улус ажыл-агыйында юридикт ажылды экижидер дүргайында» доктаалды хүлээп алган. «Экономикалык реформаны чорутуу турар уеде, курени болгаш ажыл-агыйын эргелеп башкарып улам ышай

экижидерини үезинде улус ажыл-агыйында юридикт ажылды экижидер дүргайында» доктаалды хүлээп алган.

Бүрүе планнарын күсөдиринге, куренин, хой-инитини өчү-хөргөзгөн база хамаатыларын эрге-ажынын камгалаарына болгаш социалисттик хоойлу-турмууну, ко-рум-чүрүмнү быжылгаарына юридикт ажыл эргежок чугаа.

Юстиция министрствозу улус ажыл-агыйында юридикт ажылдарын республикада чорутуу турарын хынал көөр-гө, албан организациаларда, министрстволарда болгаш оларын удуртулгазында организациаларда, бүүдүрлө тер-леринде чүгө 30 юридикт ажылдакчылар бар болган. Эд илангыла кезе ажыл-агый, коммунал ажыл-агый, амьды-рал-хандырыла министрстволарында болгаш оларын удуртулгазында ажыл-агый-ларда бо хүннерге чедир юристконсультарын тургус-пала. Ол министрстволарын ажыл-агыйларынга күш-

ажылды, чуртталганын бол-гаш өске-даа чүүдлерини та-лазы-биле хоойлу-турмуун экижидер чорук авазожон болуп келген. Эд илангыла хой-инитини өчү-хөргөзгөн база хевээр чүгө курене аппаратынын сорулгазы эвес-тир. Партия организациалары, профвильдер, комсомол хоойлу-турмуун шынгынызы-биле сагыры хандырар, ажылчы чоннарнын эрге-чүрүм талазы-биле кижизидилгезин экижидер дөш бүтү чүүдлерин кылдыр хүлээлгедир» деп онзалар демдегез.

Чамлык юристконсультар ажыл планын чок ажылдап, ажыл-агый организациалары-нын планнарын күсөдиринге база түндөлдө-

ринге анализтерин кылбайн турар. Ужур болза, олар бүүдүрлөдөр чедер-четпестерин илеретип, ол дугайын бүүдүрлөдөр административия черлеринге, партия болгаш совет органнарына чогутуу үезинде дуннадып, юридикт темаларга тайылбыр ажылын чон ортузунга чорудар ужур-дугулар.

Партия, совет, профвильдер, комсомол болгаш өске-даа хой-инити организациалар совет хоойлу-турмуун шынгынызы-биле сагыры хандырар, ажылчы чоннарнын эрге-чүрүм талазы-биле кижизидилгезин чорудар хүлээлгедир. Иччалаа бирги элчеге чонга юридикт кижизидилгезин күсөдиринге эргежок чугаа, чүгө дээрге, «эрге-чүрүмнү, хоойлу-турмуун хүндүлөп көөрүп кижи бүүрүзүнү болууну бугаури болган турар ужур-дугу» деп эш Л. И. Брехнев чугаалаан.

Иччалаа хамаатыларын чүрүм-сагылгалыг болгаш ор-ганизацытыг кылдыр, кижи бу-рузун бекит юридикт меде-редит кылдыр база хамааты

хүлээлгелерин куренин мур-нунга бекит сагып, куренин херзон болуун хевээр кылдыр көөрүне ажылчы чон-ну кижизидер амгы уеде чуга-ла сорулгаларын бирээп ол болуп турар.

Иччалаа юридикт ба-лигерин чонга улам ийни та-ныштырар сорулга-биле кыска хуусаанын иштинде чогутуу кемчелерин ап чорудар про-куратура, милиция, суд бол-гаш өске-даа хой-инити орга-низациаларында өөгеттинип турар.

Юстиция министрствозу облпрофвильдер, прокурату-ра-биле кады чоокку үенин иштинде үнүшкүнүг юри-дикт тайылбырлаащкын ажылды кылды чорудар деп шынтырдаан.

Партиянын XXIV съезди-нин төөгүлүг шынтырларын күсөдир дөш чон ортузунга юридикт темаларга лекция, беседалы чорутуу, хоойлу-ту-румуну карап огт дег сагыры —бирги чергенин айтырып кылдыр кижи бүүрүзүнү бил-геп турарын чедип алары юридикт ажылдакчыларын кол сорулгазы болур.

А. ХОВАЛЫГ,
Тыва АССР-ин юстиция
министри.

Бистин республикада

МУРНУУ ОДУРУГДА

Току районун амьдырал хандырыла комбинаты (ди-ректор эш Оорнак) социа-листтик чарыкка алган хүлээл-гезин ай, квартал сагында че-ликинигит күсөдир келген. Комбинаттын бүүдүрлөдөр ад-министр бо чылдын өрткөн 7 ай-ында планын 102-ден 123 хуу чедир күсөткөнүг. Илан-гыла даарыкчылар коллек-тив планын 104 хуу, парни-матерская 102, чурук тырттар чер 123 хуу күсөткөн.

Даарыкчы эштер Ке-де, Дерягина, Шутова, Мо-зепева олар оза кызымак ажылдап, эш-өөрүнүг хүдүт-келди чедип алган.

А. ДОРЖУ.

АГИТВРИГАДА

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Олар бо хүннерде график баугаар Саргалдын, Ажы-тарын, Сой-Бүренин болгаш Бүрен-Бай-Хаактын, Бүрен-Аксанын хову турлагарында концерт көргүзүп. Бригадада «Кубань» маршалыг тусай автобусту быжылгаан.

Я. ДОРЖУ.

Хун дүш үези эрте дүжүп чорал. Хоочун чылгыны Ба-ды-Хоо Санчмевич Биналай олбук ышкан, чымчак хоог шымтыг кырынга сөгөдөй олур-каапкан, папирозуну ышкан бургуларды соруп, дээрини согу-барынын тала-зында парак албайн көрүп орган. Дээрини хевир-дүрүзүг өскерил эгелзенин хайгаарал көргүлзөн. Кара-кара бузут-тар дигрелчек-дигрелчек, олар-ны кижи коорге сүрөдөжиг, денденчиг-даа кынып келир. Чамлык-оолун шапка, тайга-сынар баштарында чачы-ландыр дичирдир чоруп ор-ган.

Синреш, уузи-чагай мага-боттуг, хүнүнүг шовуунга шөйбөксинээр арым кара-ху-рен аларган чылгыны хенгил-када эргилдир боданы каан-кан. «Эрткен дорт-беш хонук-тарда барык өт дүшпей тур-ган чүе. Ам черде уузг ку-дүшкүн болуру чайлап чо-тур. Ол-чате өтпес хымыр-

ЧЫЛГЫЧЫНЫН СОРУК КИРИИШКИНИ

гай плажын бар. Хеп-даа ха-рым ажырбас-тыр, кашпагай айт тудуп мунуп албас бо-лаа хоржок-тур. Чайык-ку-дүшкүн үезинде чылгы мал чагыс черге турар эвес. Ку-дүшкүн, кызыл-агыйыныг, дичирдирдирдир суг болур болза, хамык чылгы ките-жип, ору-куду илпип, бажы-ныг утлаан черинче-ле чоруп бөөр чүе-де болгай. Мындаа Ак-Адыр бажында канчалды. Шурган, кудушкун үезинде чүк башка мый болдулар. Уш чылгыны хари утга хо-дегеш, харин-даа оларын-га бажы ой-шаанда айлай до-зун, четтинип турдуvus. Че, болал-даа утлаан. Чүгүрүг чылгы тудуп алырдыр.»

Кижизидилгезин экижидер дөш бүтү чүүдлерин кылдыр хүлээлгедир» деп онзалар демдегез.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

набада. Хепертен албас бо-лаа, кончуг-ла эвеске.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

набада. Хепертен албас бо-лаа, кончуг-ла эвеске.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

Сары-Сеп суурда Култура бажынын чамыда 8 кижи составыг агиткультбригада тургустунган. Бригада райо-нун коалхо, совхозтарынын хову турлагарында ажылдап, чурттап турарларга барып концерт көргүзүп турар. Олар баштайгы концерттерин Ко-пунун, Бүрен-Хемини, Чеди-Паштын, Чинге-Дагын сө-гөчилеринге, тараакчыларын-га бараалгаткан. Бригада кө-гөчүлери концерт-биле че-герлештир агитхуудустарын база белеткен үндүрүп ту-рарлар.

напкам, хем уундан үнүп турган чылгыныгити соондан хап ышай болган.

Чамдык кижилер чылгы-чы кижини анаа-ла айт му-нуп алган шаап чорутуп ки-жи кылдыр көр. Ол шын эвес-деп, Бады-Хоо Санчм-евич чугаалаан.—Чангыс дүне чайып-даа болза чылгы күсөт-төри кылдыр амыр бе?

Оон кадыр халаанда доора сыгылар мый-бөөр көкүп, шимчеп, эрес сорулгун оду кылтыккан хуругу чарактары чылгычыны хей-адын улам сорул киирпиг турган ышкан сагындары.

Чамык кизилер чылгы-чы бир кончуг-деп, ол чуга-ази уламчылаан.—Хар шок-карал эрип алаңдылай бөөр-ге-ле белер кууланган өгөдөр. Шак ышкан уйгу-дым-даа чок. Чылгычы кижи ол өйдө эи харымсалгалыг болур ужурлуг. Белегенин куулан-тат уезин баш бурунгар би-лип алыр. Иччалаа мен үш өрөөдөргө нажанын чыл-дып-на тудуп алыр кижи мен. Бирөөннө кууланган четкен белер турар, өскөннө тор-түткен кууланган өстөрү, а үшкүзүгө белерге чиртп енгеп турар. Шак мыйчар баш бурунгар алдынан хемчел-ниг түнелдине белер черле черге кууланган.

Белегенин кууланган онча-менди доруктуруп өстү-рер талазы-биле силерин эрткен чылгы көргүзүңер кылдыр болганмы?

Бады-Хоо Санчмевич Бина-лай хүлээлгедир аарак бола-нын олтур. Оон соонда ол оор-ушкуну хайгынып чугаалай-дыр.

—Эрткен чылмын чүе беге онааштыр чүе кууланган алган бис ийни.

—А' бо чылмын кылдыр бо-лдунар, Бады-Хоо Санчмевич?

—Бо чылмын баша шору болдуvus. Чүе беге онааштыр тозан беш куулан алган бис. Күрүгө 148 кг чет-кудуру-ту база дужаадыны.

Онаашкан ажылдагы эи кы-зымак чылгыны Бады-Хоо Санчмевич Бинаалайын Эрэн районун «Чая орук» колхоз-унун колхозчулары аажок хүндүлөп турар. Ирак-чоокка ат-сурагалыг чылгычы-нин хөрөөдө Ленинчи юби-лей медалы чайнап чорур.

Х. ОВДАН-ООЛ.

О. ДУДАК.

Сибирини хоорайлары. Салехард — Ямал-невец национал округтун төвү.

СЭБП-ниң округкомунун болгаш округхуускомунун бажыны.

И. СЛОЖНИКОВТУҢ ФОТОЗУ.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТЫВА УЛУСЧУ ПЕДАГОГИКАДА КУШ-АЖЫЛЧЫ КИЖИЗИДИГЕ АЙТЫРЫГЛАР

Калдыг-даа чон үе-шагдан бээр уруг-дарымын, анык салгалчыларын кыдым-шымыр, шыдал-күштүг, утлап-сарымадыг, эки бүдүштүп анык-чаныг кылдыр өстүрүп доруктурар дөш са-гын салып, калдыг-берге амьдыралынын дүрү-зүндө дараакчы айтыраларын үеи-бодалдарына уулар демексеп илетер. Илан кижилерин, дараакчы айтыралын кижизидилгезин талазы-биле үеи-бодалдары, арга-мергесилерин улу-счу педагогиканын үндөйлери болур болган ка-йы-даа уеде, кайы-даа чурта шылгарыгай мурнакчы педагогтар анаа даянып, оон иштин-де үнелгит, тынымын, демократич болгаш деп-шигелгит чүүдлерин боттарынын кижизидилге болгаш өөрелдиге системаларына ажылдап чо-раан. Орус депшигелгит педагогиканын үндө-йлери К. Д. Ушинский «чонуну болуун тур-гусканын, оон чачыкчыларына үндөйлөттин-гени ийикке азы өскө уластан үегерлеп алган өң-не өки системаларга туруп-даа шыдаас кижизидилгич шыгарыг деп чугаалаан.

Сөөлүг чон чылдарын иштинде совет педаго-гика эртемдери революция мурунда каш дакырлар дараал адашпа национал болгаш соци-ал ден өскө байдалга чоралп биче-буурай угу-тарын педагогика системаларын өөренип ту-рар. Оон хокудунгай, чылдып калгай, депши-гелге шынтыктыг талааларын шүтүмүдөй, мурна-кчы аныкчы чоннарын эрге-ажыныг дая-на, чырыктыг байдалдарын аларып турар. Бо талазы-биле педагогика эртемдериин док-торлары гурун Хитибице, азербайжан Га-ниади, татар Хабибов, чуваш Волков, якут

Афанасьев болгаш өскөдөр-даа улуг шын-чел ажылдарын айтты болур.

Анаа үндөйлөтүш тыяларын улу-счу педаго-гиканын талазы-биле элзеп шылгалдыр чоруткан бис. Оон түнелдине чамдык тодаргай бодалдарын киди үндүрүп, түнелдерин кылдыр кире материалдар бар аларган.

Калдыг-даа улуустарын кижизидилге систе-манын хин өзү-урутарын, анык ө-көнни күш-ажылга белеткери болур. Угаан, күш-шылда, азын-ча болгаш чараш чүддер-ин билидиринче утлаган кижизидилгенин айтырылганы оон-биле чарлабас харылаалыг болгаш кол нуруузуна оон дорт хамаарыр.

Алгы-алгы улуустар хокудундун илан-бүрү үе-чадамында күш-ажыл дугайында уткамы бир дөмөй үеи-бодалдарын аларып, урутарын анык-ишке кеңсө кылдыр чачыктырар дөш чүтүдүп чораны билдирер. Орус улуустун «анык чокта дүжүт чок», «кеңсө кижизидил-гезин хой, «дээрке кайтаарга—тарак чок», «да-гаа— күш эвес, чалга кыш эвес, асырар—а-э эвес», «азындаа тудуп чоруп кижи ашпаас», «ары чыгарып хаб чиксеңизе, хүүркти тут», татаарларын «кижизин аксында дичин эвес, а оон аныкчы коер, «ышты чымын көрүп, кижизидилгенин көрүп билип алыр», «амктадыр дичин—хей-ле амылда», чуваштарын «печка одадып, хей бижыра албас сен», «анык билбес болуза, өт-херекче чок боор сен», «анык чок олурар—хот, бут чок билбес дөм» дөш болган өске-даа улуустарын хой-хой үегер доктары ол дугайын шылгалдып турар.

Тывалар күш-ажылчы кижизидилгени база-ла бүтү педагогит ажыл-чорутулганын төвүгө тургузуп, урутарын утлаа-мергесилеринге, са-гын-сеткилерге «кол шымчарыг» хырын тодар, «амьдырал дескен, анык чедер», «дорууктан тодар, малагштан баймыр», «чевен кижи санда-рар», «аяк чылгаар анык чедер, айлап, бес-төр тодот болур» деп бодалдарын сийликтир-генин орадалыны чорал. Мында улуустун күш-ажылды бекит-биле үнелеп, оуу амьдыралын үндөйлөп дөш савап чорав үеи-бодалдары ха-ны уткамы илереткен-дир.

Урутарын анык-ишти кылды билеринге өө-редип, оларын күш-ажылды кижилерин хүн-дөөр, эрес-шамыкны болуруна чачыкты-рып, анык кылбас чалгаа чорук бак анык-чап болур дөрөнгө бүтүдери күш-ажылчы кижизидилгенин база бир сорулгазы.

Тыва улуусу педагогиканын бо дугайында бо-далдары: «кеңсө кижизидилгенин мурунда хүлү, чалга-ны мурунда көчү», «чалгаа кижи чазын калдыр» деп үегер доктары, тоогуларында, легенда-ларында, «Өскүс-оол», «Багай-оол» ышкан у-калыг тоолдарында төрөн чүрүтүп анык-иш-ти, бойду-чүрүмалын, чогууун анык-ишчи амьдыралын мактан турарында тода көрүс-түнгө.

Урутарын, аргалыг-ла бола, анык-бүрү анык-ишчи мергендир-биле ченсегээр ала-не улус болал, оуу амьдыралга боттарын дугайында хемчелерин ап чорал. Тывалар латин бээр мал, анык аныктыг бооп сура-ган. Иччалаа-даа дарганаар, чазынар, дая-раныр, хемчир уунарыга тараа тарып анык-

ларын хиро-шаа-биле кылдып, боттарынын амь-дыралынын өөгөдөргө хандырын шылдап келген. Иччалаа кижи бүүрү анык-ишчи күш-ажылчы мергендир болуу дээр сорулга—улу-счу педа-гогиканын чүрүмүндө база турган. Ол талазы-биле чамдык челикинигенин чедип ап чорав-ны чамдык материалдар херечилеп турар.

Революция мурунда Тывага чорав чамдык даштыкы болган орус аны-чоруктуларын би-ээин-биле алырга «бүтү уруйкылар терсин болгаш могаг чок айт муунакчылар, олар эки мукуп өөредип алган аттарын камлаар болган надарлар (М. В. Роденко), «анык уруйкы оон анык чоравны анык ышкан арга-арыг иш-тинге шөлзөн, эсет чокка чоруп шылдар мер-гендир. Шак мидиг амьдыралга ол бичеин-ден-не чачыктыг» (Д. Коррентер). Бо эвези ме-дөөдөргө бени тыяларын анык-ишке шы-лар шаа-биле кеңсө, кызымаккай база кылдып билбес анык ховар чорав ден түнел болур.

Тываларын урутарын 5-6-дан эвези эвес болур турган. Иччалаа оларын аразында чачыл болу берген күш-ажылчы хуулаалдар тургулаан. Кайалыг азы 3 хар чедир чаш уру-тарын барык шүтү кижилик карактап ажаа-ар.

5-6 харыг урутар чайын анай, хураган на-дар, кижин азымын өг амьдылгы дуада-ры. 7-8 харыгларын бызаа, молдурга өөр, ыштар, сугаар, кымын калга-чорак аштар, аны-саа, орун-дөкөк аяллар, 10-12 харыглар-ы хой, ишкү надар, саар, 12-14 харыгларын айнаар, балыктар, даарыны, алгы-нөш, дун-тагы кылдыр, тарак тарынар, сугтарар. Ай,

бес казар, кат, тоорук чыр, тарак тулар, ажаары ышкан амьдыралга барык-ла өгүн анык кылдыр шылдар бүтү уула болу-биле кирил. Иччалаа шүт-ла анык чок олурар кижи чок болур. Енисейин муруну талазын орус эвес улуустарын амьдырал-чуртталганы-нын дугайында уулар шылгалдыр кылган Е. К. Яковлев тыялар дугайында кыстар олар ышкан база-ла бичеинден нарын эвес анык-агынын кылдыры, мал надарыга а-ренер. Иези хейт болган анык тыяларын, даарыны, чөм, азын-чок кылдыры уруу-баа өөредип турар» деп бискоз. Анык-ишче доктаамал кирил, тазарышкан берселери эр-тер-биле кызымак, шыдымак, шантыралыг, шү-дүгү болуру—күш-ажылчы улу-счу кижизидил-генин чугаа сорулгаларын бирээп, «Тур-чонка күш чок, дус чонка амьдан чок» деп амь-ишти ак сеткилдиг кылбас, бичи-ле берселер таарынырга ундарар, чалгаараар кижилер дуга-йында чугаалаан ол. Амы-тын дөш демсел, аны-чөм, идик-хөтти

ЧУРУНТА: Кыргыз Хандыевич Чингиз.
Ч. СУЛЬДУМУНУ Фотосу.

Чакаткы төрөөн оң жеринде Ленин орденин кадал турду, ол кийинки хоронун ашара дөг дөгөмүн, эки бекти чоргалар эскербиш баар арка чок. Шаңалды түзгөн алган, алга олурган чонга ол улут хуңдуула-биле мөргөш, олудунче утталып.

Ону Кыргыз Хандыевич Чингиз дээр болду. Ам оон-биле ташкып көрөт.

— Бистер малчын улустун аны-толуг болганымда чакаткыстан бөр мал-биле хал-бактын келген бис. Каш харымдардан, каш чыдаан мал малдан эгелер сөн дөң айтырар, харым кыды. Бодумун харымсалганга хей-нигиштин малын күлөп ап, каларып эгелерин база аңгы айтырар—деп, Чингиз чуталады.

Моон уткаан мындыр. Дуржулгалыг, үлөгеринг малчын киши болуп туртпунес, ыдыг алаары база таварыла эвес. Оларынч наамдар-тогузун айтырар болза, оларынч ада-нези малчын, уруулары оларынч-биле кады өзүп, оларынч шычы дузалачылары болуп чораш. Малчын кишинин аксылыгы эгелер, үдөөнүн чогуу-на минд.

Кыргыз Чингизтин төрөөн чери Эриштин эң ырак, кыды-кызылар чери болуп Каш. Ол черинч чурттанчылары шагдан тура мал өстүрүп, аңаң, динчөө амдырап чорашпай. Чингизтин ада-нези ба-ла-ла кычаар амдырап чораш. Ада-незин хой, өскүзү, уулу эр болгусу калар-жыл, бидартай коңкуш амдыралдып кайгы-даа берген ол коруп эрткен.

Чээрби ийн харымда чораш.

дир ада-незин өңгө чораш, шериге келдирик.

Шериг албаны — аңаа да-дыгышыншын школазы кадал турду. Шериге бярт элечкеде жүкү-бизикке өөрөнч ал-чар. Чоокка чедир «Эртемиң чур?»—деп айтырарга, харым чакыттары-биле бир дөмөй: «Шериг сургуулу дооскан мен». Оң ханы уткаан бил-бестер аайын тыппас, а ол дөргө—шериг албаны — Ты-вапнч төөгүзүдө оңаа бо-лушкунарынч бирөөн: муң-муң бизик билбес кижи-лер шериг албаны ийн чыл иштине эрткен, эге билги-лит, културат бооп, нам, чакаткы политиказын мэл-шингөдип алган кижи-лер бо-лушкунарынч болуп, арат чоңуш амдыралынын чаар-тыламы дөң, шудургу тур-жун чорашпай.

Кыргыз Чингизтин чаа амдыралы чораш аңаа аңаа-аңаа болуп суурап, ресубулангыч пайсылап, оон култура амдыралы-биле ол эң баштайгы мичарда та-ныпкан. Күрөкөмнар бол-гаш кохтоотар деп калдыг аңал-аңал болуп чүвөл дөргөн мичарда баштай-ла көргөн ол. Оларынч сай-мал, малка-техниказын Чингизтин сеткилген утундур-бас болуп артып калган.

Шериг хуңдуулар өрттө-гөн, төрөн Чакылыг чашан келген, удааанда өгөнч

алган. Ол-ла чылып Тывапнч Араттын революстук намы-нын кеңигунгө кирген.

Кыргыз-биле оң кадайы Нордук оларга бо чыл оңаа обилейлиг болуп турар. Оң-бүлө түдүп, кады аңалда-ныпкан бөрү үжөн чыл бол-ган. Нордук майынч 14 кү-нүдө бөкөн хар харлаан. Бо-чылн колхозка киргенден бөрү чээрби чыл оң. Кыргыз Чингизтин партиянын хуңду-ринге киргенден бөрү база-ла мутур үжөн чыл бооп турар. Бо хире болушкунуларга ки-жи өөрүсө, чорашпаймас бе! Оң ак сеткилтиг аңал-кышынч хуңду-ринге — оңу чакаткы бектик шаңалыгга база чедирген бо.

Бөкөн чылдар эгел. Тыва чоңуш амдыралында эгел-лөн социалисттик чартыгга-аңал чалгып Каштын чо-нуу база-ла хайынталган. Ол ис чок артаан. Чүс-чүс чыл-дарынч дургуула хуу аңалдыг, каш малы дөң ки-зып-кылайын чораш коңкуш артат чыгып келген, сүмө-лөпкө, бүгү күнүш каттыш-тырып, чакыгс улут коллек-тив болуп, аңал-аңал чыл чаа-бүлө башпай чоруду-рын шиттирерген. Сүмө-нуң чоңу кохтооту-ла орта-ныстаан. Ады — «Кызыл-аңал».

Чингизтер ол кохтоотун баштайгы кеңигунгө бөрү, өгүнч эс коңкуш кийи-аңал бектик сагып, өскөргө

үлөгер болуп, дораш бир ко-дан хойну кадары-биле ху-лөшөп алган. Оон эгелерин Чингизтер хой кадары, ол бектен эвес аңалдан чарыл-байн келген.

— Хуңду алган хойну ко-данга сүрүп келиринге, ка-даймы мырнай кайгай бер-ген. Бистин хууда малымыс хой эвес, хырын толуг, аңи-бүдүн чорурунга ой, савыг турган. Ам кодан савымыс мал-ды. Мен бодум бекти эгелер-ге сүрөдөп, сагып-сеткилге хой-хой бодол кирип кел-турган. Ам калчар, коңму-лист кишиге бүүрөк дөң, берген даалгаты талентин-биле күүсөдир деп шитир-лөш, ийн өдөм азынган, ийн чөңим сымартылган, улут үлөкө кирипкен мөн —деп, Чингиз хой-нигиштин херэ-эс, бодун баштайгы ба-зымнарин сактып олурар.

Бо хуңу бектик дуржула-нын чыс баяннга чедир орук мычар эгелер.

Чээрби чылдын дургуула ол төрүүр-даа хой, ирт-сеге-даа малдан чораш. Баштайгы чылдарда хойжун аңал-кышынч чүгө мал байын менди аңаал алган-биле үлөсө турган. Оң аңалынч бүгү та-лаам-биле сайгырып, аңал-аңал херемел-деген турбаан. Ол хире-де Чингиз калча-даа багай дитти көрбөс.

«Бир эвес кызып, бүгү күнү-нү, бар дуржулагыны мынар салыр болзунда, хой малды

малдары, баштайгы бодол турган мышак, мыдыг берге эвес—дөргө хой чыл эрткен-де хойну өг-бүлө бүүрөк. Аңаа олар өөрүп, улам хей-аңт кирген.

Нордук база-ла малчын ки-шинин уруу. Ол Нарын хем-нин унуга чурттай чораш Чооду, Довууну кызы. Оон адамы малчын-даа, аңи-даа. Эрес кижи калча-даа эрес. 1911—1912 чылда Хомду ла-йымынга база кирипкен кел-ген. Революция соонда МЧАЭ-нин кеңигуну, бодунуң суму-зунга хуңдулуг партияны ки-жи турган. Күш-аңалга мышакмыды ийн кыс урууга ол база чакыктырын, өөр-дөн өстүргөн. Азындан ол дөң харымда чарылган, Нордук бергерлерин-даа көрүп өскөн.

«Колхоз тургузушкуну улам хөгжүп, күш-шылды өңөш кохтоотар улут аңал-аңал болуп каттыгып эгел-лөргө, Нарыгга болган Ка-чыкка тургузган ийн коз-коз каттыгып «Коммунизм-ге бөрү» деп улут колхоз бо-ган.

Кадрынч Кыргыз Хандые-вич удааанда кохтоотун су-руулыг малчыннарнын олу-рууга кирип, хой малдарын-нын талаам-биле мергендил-тиг кижи-лерин бирөөзү бол-ган.

— Баштайгы каш чыл иш-тинде хой кадарган, хой ма-ды малдарынч артыган би-лип алган бис — деп, ол хоо-

чун малчын ам чутаалар олу-рар.— Тыва уксаалыг хойла-рым кадарым турдус. Боду-аустун дуржуламыстан база өскө мурачкыларын хой малдан турарып ташкып көргөш, кады-биле ийнээ үн-дүргөн түнөшпөс — кыдыг-даа малга эң берге үе болуп калган бүгү талаам-биле бектепкен алары, коз-ла чүвө оон хамаарып. Малчын ки-жи бүүрү кадарган малын кыштан хуңду чешипкен ол болу-р, оон бүгү түнөл үер. Аңы-биле чутаалаарга, оңу бизбес-бизе малчын чок, а ол хире-аңи кышга херек кырыла-ды бекеткеди оларынч чам-дын кижи чурттайн тура-рын киши хараадаар чүвө. Ону бадаткап турар чижети көргүзөй.

Бистин колхоз хайнак хой өстүрүп эгелөөдө ону малдан эгелерин малчын чүс хойга оонаштыр 30—35-де хураган ап турду. Ындыг уксаалыг хойну малдар артыган би-лейн, дуржулга чогу-биле чамдык өшөр ону бо черинч хой-биле дөмөй көрүп тур-ган. Одарларымыс мернос ун-саалыг хайнак хой малдары-ныпга арай-ла таарышпас хире чер: кышын хар эрте бо-гаш кылын дүжөр, үргүлчү хадыр. Хайнак хой дүжүр-даа болза, доңуучал, соокка шымашпас. Оң ужурунда ки-жи одарларды дөң үндү-регге улут харлыг, соок боорга өңи оттаган, аалче дымжымыр. Мычаштан чу-даар.

(Уланчымы 4-кү артында).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХИНЕРДЕ

ЧАҢГЫС ЭП, СЫРЫЙ КАТТЫЖЫШКЫН

1971 чылдың чайы төнөр четкен. Тоску беш чылдың бирги чылынын планын чедишкенин күөсөдир дээш, дүжүт ажаал алышкынын үлөгерлиг дөдөр дээш бүгү улустуң чарымынын төмплери бистиң чуртувуста улам өзүп турар.

Амгы үеңик техникасы, мурнакчы агро-номия эртеми, кижи-леринч эрес-шудургу аныл-ини боттарынын кыды аңыл-аңынын хөгжүдериңге бурунгар чаа базыны кылыр органы социалист ичурелерге бер-генин Венгриадан, Болгариядан, Польша-дан, Чехословакиядан болгаш аны-дуңа өскө-даа чуртардан медзэлер база чутаа-лап турар.

Экономикинч Дузалажыла Чөвүленинч кеңигуннери чурттарынч кады аңылда-мылгызын улам ыңай ханаларынын болгаш сайзыраңгындарынын база олар-нын социалистг экономикаг интерация-зын хөгжүдериңге Комплекситг программа-зын чакыгс үн-биле хулап алган 3ДЧ-ниң XXV сессиязынч түңүлөдир чүлүдү-зүңгенин социалистг дем каттыштырыл-га чурттарынын аны-дуңа партиялары болгаш улустары бо хуңерде илгерилеп турар.

Аны-дуңа чурттарынын удуртукчула-рынын Крымга укуражышкынын түң-нелдерин база изи-биле чүлүдүзүнүп ту-рар. Чиниз, Чехославанияны Компартия-

Ольстерде частышкыннар

ЛОНДОН. (СЭТА). Эрткен эскерсөөдөн эгелөө, Ольс-терге дүвүрээни чавырыл-байн турар. Белфастын Крайли-Роуд кудумчузунга бир кара-байкындан дөң халгазын бомба, чавыды-рымшкыны-биле буза шапкан. Аңаа «Олаа бүрүн эргелер дутайында хойлуга» үдөө-лөш, кара-байкыңче кирип ок-

тагана кадай. «Чангыс ой айттыг үш алыш-кы» мышак уткалыг тоолдарда күш-аңалды чуртталга байырадыг болгаш чангыс ай ол-сеткилдиг болурунч аңылчын илгереткен, аңы-жарынч эп-өр, дөргүл-төрөл чоңу-биле кады дем-күш каттыштырып туртаарыны кылыр чораш болалдар бар. Амы үеңи-биле алырга, күш-аңалды кижи-андыгынын мурунга, кол-лективитг бүү-чүрүмүнч негеделерин база илпн үлүдүр чораш-дыр.

Күш-аңалды кижи-андыгынын уруулар бичин турда-ла эгелес чогуур дөргөн ада-нелер би-лип чораш. Ол бодалдар чоңуң «хип кезер», «ат ажаар», «баш кыргылар», «куда» дөң чийке-тиг өг-бүлө байырларда болгаш күш-аңалды чамдын «дүк катар», «дүк салыр», «көш», «тарва ажаар» болгаш өскө-даа баулап, чачылдарында сичинип билинкан.

Урут төртүтүңгө-де оң хивин кескен кырг-ан-авазы оон урут болза адамы мышак аңчы (малчын) болуш, кыс болза авазы мышак саалчы (шөвөр) болуш деп йөрөз.

Урууларынч хар-назынын барымдалап, олар-нын аңал кылырынга таарыштыр кыдыгыпкан бичин ча, согунар, хуунчулар, чүгөн, кулар, дөңсөп, барбайгылар, кестин бижектер, бөд-дидар болгаш өскө-даа херексөдөр бар болгу-лаар. Мал аңалдыг улустарынч уруулары бичинишкен аңай, хураган, бязаа, куулу азы-рар, аңаал, кадарын өөрөнүр. Назы чедип, эр болбаан шаанда урууларга ок, боо тудуспас.

Тараалч черлерин чурттанчыларынч уруу-лары чазып аңт, шары бакы мунар, куулу та-мыча наар, тарва бастырып дөң чергалыг ды-ка аар эвес аңалдарын кылып чачыгар.

Оол, кыс урууларынч кылар аңалдары база мышак кыс урууларынч мал саврынга, дөң-рамынгарга, аңы-чөм кылырынга, а оолдарынч аңаларыга, чаапарынга, дөңсөпкө бөд-дидарында бөд-дидарында өгө мергендилер-биле оларын тус-туста ташыштыр турган. Шап ми-

БОЛИВИЯДА БАЙДАЛ

НЬЮ-БОРК. (СЭТА). Ин-формация агентстволарынч дини-дип турарынч бугаар алырга, Боливиянын чаа пре-зидентиңге эргелденч удуртукчуларынч бирөөн илгереткен Уго Бансер то-муйлаткан деп чарлаан. Ол мышак чаа чакаткы со-стаыны баа чарлаан. Даштыкы херектер министрине Марко-Гутьерес, ишткин херектер-нин министрине полковник Андрес Селва оларынч томы-лаан. Ол кабатеттиң бүгү ми-нестерин Боливиянын со-циалистг фалангазынч бол-ган Националыг револю-стук шимчөшкенин, прези-

дент Хосе Доррестинч чааанга удур үзөдүг партиянын тө-лөкчелери бооп турар.

ГАВАНА. (СЭТА). Пренса Латина агентстволарынч дини-дип турарынч бугаар алырга, Боливиянын «Диарио», «На-циональ», «Хориада» созуна-рынын типографияларынч те-риглер ээле алган. Чурта-ла оң үзөдүг аңылдакчылар-нын тулуп чорударын үртү-чүлө турар.

Перуунч даштыкы херектер министрине Меркадо Харрин «Дүжүктөң президент Хосе Доррес Ла-Паста перу азия-череңде турар» деп медзэлөө.

САҢ-ХӨӨ ДҮВҮРЭЭЗИНИ

ЛОНДОН. СЭТА-нын кор-р-үе болган деп Саттинч бөлү-ктеринде медзэлөө турар. «Экспресс» аңал чурт-тарыны саң министрлеринч Гросселег болган чутаала-мышкынынынч дозуу-би-де буурап дүңкени билди-гир болгай. Аңаа Англиянын саң министрине база кирип чораш. Президент Никсонун саң-хөө талаам-биле хемчег-леринге удур каңды-бир ду-гуруштуган шиттиринч аңылдап кылып шыдааан. Ыңчалза-даа Барын чүк чурттары боттарынын аңаа биржаларын аңалдап ужура таварышкан, чүгө дөргө са-дыг талаам-биле байдал хүч келген тууду-на улам дорай-тан көк чылдарын Ситиде ми-нип турар.

Барын чүк чурттарынын саң-хөө аңалдакчыларынга болгаш чакаттарынга эрткен недела 30 чылдарын кри-зисинде бөрү эң-не аар-берге

Августун 22-де күрүчө ал-бан черлеринч 100 аңал ал-бан-хаакчылары эрге-чатырга-ларга уурауларынынч ба-ла-ла илгереткен. Ол шимчөшкени-не каттыкмы киргенер. Коу-дисинд хойрагга болган ми-лигинде олар күөсөдир турар албан хуңдулгелеринде үң-генин дутайын дини-дип, күрүчөң өскө-даа алба-хаакчыларын оларынч үлө-гери эдереринче кылырар-бар.

Барын чүк чурттарынын аңаа-саң-хөө рингоула улам күштелип турар булдууш-кунар оларынч аразында, хамыктын мурунда Япония биле АКШ-тың аразында, а ол мышак АКШ-биле «яңи-ринч» чурттарынын аразы-га чорудолерин күштедир-ген.

Барын чүк чурттарынын аңаа-саң-хөө рингоула улам күштелип турар булдууш-кунар оларынч аразында, хамыктын мурунда Япония биле АКШ-тың аразында, а ол мышак АКШ-биле «яңи-ринч» чурттарынын аразы-га чорудолерин күштедир-ген.

Барын чүк чурттарынын аңаа-саң-хөө рингоула улам күштелип турар булдууш-кунар оларынч аразында, хамыктын мурунда Япония биле АКШ-тың аразында, а ол мышак АКШ-биле «яңи-ринч» чурттарынын аразы-га чорудолерин күштедир-ген.

ПАТРИОТТАРЫНЧ ЧЕДИИШКИНИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Куанчи коңкуш соңгу талаамың патриоттар августун 19 болган 20 хуңеринде дай-нынын 150 аңал солдат-рын чыскаалап үдүргөн. 9 вертолеттерин дүжүт аткан, дыка хой савыг бөс-чөпек-те хулап алганар.

Параалтың Хосталга аген-тисининч дини-дип турарын

бугаар алырга, Бистухуан, Бистун, Илпыхуан болган Туошын коңкуш турмуз-аңал патриоттар июль тоңтүзүдө болган августун эгеленд дайымынч 230 хире солдатын уузуулаан, 5 дай-ныкы машааларын чаза те-вискен, Митхо коңкуш ав-густун 4-тен 7-ге чедир Хостал-гың Улусчу чөпөкөт

күштерининч дайышчылары америк-сайгон шериглеринч 150 аңал солдатынын чыс-каалап үдүргөн. 4 танкы-ларын уузуулаан. Уминьынч шыргай аргаларынч деңсө-көринге июль айда чалча ше-риг 1.000 аңал солдатынын болгаш офицерлерин окуп-ган.

АГРЕССОРНУҢ АРААТАНЗЫГ ЧОРУУ

НЬЮ-БОРК. (СЭТА). Мур-нуу Вьетнамынч тайбың ко-нуу араатанзыг буга-аа аңылдакчыларынч америк ше-риг аңалдап чөңи ма-нан, шаңал турган. Мычаш-болур офицерлер каш уруулар-ны боолап өлүрөп, бүүдү-бү-дүс суураарын уузуулаан, муруну-вьетнам патриоттар-череңинч хойбалыг деп «арада-каш» кижи-лерин хилинчепкен бөйкөнар болган суд, ител-

ге-даа чокка шуут өлүрөп дүжаалды офицерлер үргүлчү берип турган. Ол дутайын Кор-лордо штатта университетте студенттеринч Национал ас-социализмнч чыл саянда болур коңгрезинге америк шеригте албан эрттирип чо-раан кижи-лер чутаалап тур-ганар. «Вьетнамаар—ийги-череңинч кижи-лер-дир деп албан ужуруда айтышкыны» ыдыг турган—деп, оларынч

бирөөн медзэлөө. Камгала министрствозу-нун чөвүлөчүнч чораш, аме-рик агрессияны Вьетнама ооскундеринч дутайында По-тагонунч чажыг документле-ринч паралагга үдүрер-биле дашкың берген кижи Д. Эл-асберг өскө-даа чурттарынч талаам-биле оон-даа өскө ча-жыг илгерилепкен Пента-гонда барын чымалганга база медзэлөө.

Мурнуу Вьетнамынч соңгу таламың плацдармында кадыг-дошкун тулчуушкуннао калбарган. Шап халдакыч чорудулаларда Хосталга эринизинч ракеталыг-арти-лериянын улут кезектери кирип турар.

ЧУРУНТА: америк-сайгон шериглеринч депкинч черлеринче халдаашкын кылы-рынын мурунда Хосталгаң улусчу чөпөкөт күштерининч кезектеринч командир-леринч чөвүленип турары.

(ВИА—СЭТА-нын фотосу).

Илек малын саап алган,
Итпек кылып бөрү арам...

Эрик черинч аңаа инаар.

Зер-кеңээ мээң ачам—дөң чижектиг мара-рында, улустун «Бай-ла Тайга», «Шем-Ба-жы», «Өдүгөн-Тайга» болгаш өскө-даа ирарынч-га чедир күш-аңал теманынга тураскалган ирарын кайзын ол дээр. Тымыктар улусчу педагогиканың теориязын биле алырга, уруулар-нын кодуулаа угаан-медерел, угаамал, бо-дал-сагып сайзыралыч утталган. Ыңчалза-даа аңал-ишч дуржулгалыг эрттирмес байлак уткаын бадаткап, күш-аңалды кижи-андыгге-ге база илп болуу. Улусчу кижи-андыгге уруу-ларынч оюнуларын база бидилин-биле аңалган чораш. Шылап-ла тылаалары «Сайаана», «Ас-каа кадай», «Элек туттуңу», «Тарбагынаар», «Кажыгтаар», «Ча, соңу-аңал» дөң чижектиг оюнулар чоңуң аңал-ишч амдырал-чурт-талгазы-биле дөң хошбашан оюн чок.

Тыва улусчу педагогиканынч чүтлө күш-аңалды кижи-андыгге хамаарышкан чамдык айтырларын көрдүс. Мында кодуулаа улусчу педагогиканынч хой муң чылдар ишти-де чып, шили, сайзыралыч келгени депмө-гелг, демократыч болгаш улустун сагыш-сет-ки талаам-биле хөгжүдөдүрүнч эрттирмес дөңсөң болу берген чүүдөргө коз кичээлгей савдымыс. Ону эрги шагың аямы-чаңчыларын эгелеринч, эрги амдыралды мактап турар деп соора билбей, тыва улусчу педагогиканынч талаам-биле шилинч аңалдарын чорудура В. И. Лениннч «Национал култура бүрүзү-дө оң чүгө демократыч болгаш социалистг элементтерин алыр бис» деп өөрдөдүргө даянап, ону удуртулга болдурун чутула.

К. САЛЧАК,
аспирант.

